

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО,
ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Матеріали науково-практичної конференції
(Харків, 10 квітня 2012 р.)

Харків 2012

Оргкомітет конференції:

голова – ректор генерал-полковник міліції Бандурка О. М.;

заступник голови – перший проректор з навчально-методичної та наукової роботи полковник міліції Головка О. М.;

заступник голови – начальник навчально-наукового інституту підготовки фахівців кримінальної міліції полковник міліції Марцеляк О. В.;

секретар – науковий співробітник відділу організації наукової роботи старший лейтенант міліції Святокум І. О.;

члени оргкомітету: начальник центру зв'язків з громадськістю підполковник міліції Щербакова І. В.; начальник науково-технічного інформаційно-комп'ютерного центру підполковник міліції Чесноков В. В.; начальник відділу ресурсного забезпечення підполковник міліції Копаниця О. В.; начальник відділу міжнародних зв'язків підполковник міліції Осятинський С. О.; начальник редакційно-видавничого відділу підполковник міліції Білоус П. О.; начальник кафедри гуманітарних та економічних дисциплін навчально-наукового інституту підготовки фахівців кримінальної міліції підполковник міліції Ткаченко С. О.; начальник кафедри оперативно-розшукової діяльності навчально-наукового інституту підготовки фахівців кримінальної міліції полковник міліції Шендрик В. В.; начальник кафедри трудового та господарського права навчально-наукового інституту підготовки фахівців кримінальної міліції підполковник міліції Мельник К. Ю.; професор кафедри гуманітарних та економічних дисциплін навчально-наукового інституту підготовки фахівців кримінальної міліції полковник міліції Чорний І. В.

Друкується відповідно до розпорядження

Харківського національного університету внутрішніх справ від 15.02.2012 № 32

Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 10 квіт. 2012 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2012. – 432 с.

Збірка містить тези виступів учасників науково-практичної конференції за чотирма основними напрямками: 1) гуманітарні аспекти соціального розвитку держави, сучасні проблеми правової системи України, протидія злочинам правоохоронними органами, економічна безпека держави та суб'єктів господарювання.

Матеріали друкуються мовою оригіналу та викладені в авторській редакції з незначними коректорськими правками.

ББК 67.9(4УКР)301.1я431

СПОСТЕРЕЖЕННЯ В ПРОЕКТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Проблема способів доказування у кримінальному процесі завжди була актуальною та багатоаспектною. Чимало уваги ролі та місцю оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі приділяли такі вчені: Б. Е. Безлепкін, Р. С. Белкін, Д. І. Бідняков, А. І. Вінберг, А. Н. Гуцин, Е. А. Доля, Л. М. Корнеева, А. Р. Михайленко, І. Л. Петрухін, М. А. Погорецький, А. Ф. Робозеров, М. П. Шаламов, М. Є. Шумило, І. Н. Якимов та інші.

У демократичній правовій державі ефективність боротьби із злочинністю визначається рівнем розкриття злочинів і здатністю правоохоронних органів притягнути винних осіб до відповідальності, керуючись зібраними доказами.

У ст. 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» закріплено положення про те, що матеріали оперативно-розшукової діяльності використовуються для одержання фактичних даних, які можуть бути використані як докази в кримінальній справі [1].

Виявлення і фіксація фактичних даних є основою оперативно-розшукової діяльності, за допомогою якої ведеться оперативно-розшукове документування, супроводження кримінальних справ на досудових та судових стадіях кримінального судочинства.

Однак, до цього часу серед науковців немає одностайної думки щодо того, чи слід використовувати дані, які одержані оперативно-розшуковим шляхом, для отримання доказів в кримінальному судочинстві та в повній мірі не досліджено їх значення для формування доказової бази. Внаслідок цього виникає досить багато проблем в ході документування протиправної діяльності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності та проведення оперативно-технічних заходів, в тому числі візуального спостереження.

Збирання доказів та їх джерел на сьогодні є тільки процесуальною, врегульованою нормами КПК України діяльністю. Кримінально-процесуальний кодекс України діє з 1961 року і є чи не найстарішим чинним нормативно-правовим актом на території України [2]. З часу його прийняття Україна здобула незалежність, почалось «будівництво» демократії в країні, Конституцією України були закріплені демократичні принципи суспільства, проте кримінальний процес за цей час зазнав незначних змін.

В останні роки в українській законотворчій практиці відстежуються стійкі тенденції інтеграції національного законодавства у світову та європейську правові системи. Зазначене знаходить вираз як у імплементації окремих правових норм у національні законодавчі акти, так і у запозиченні принципів побудови окремих галузей права. Свідченням цьому є прийняття у першому читанні проекту Кримінально-

процесуального кодексу України. Безпосереднє ознайомлення із положеннями даного документу дає можливість дійти до висновку, що він повною мірою враховує загальновизнані європейські та світові цінності у сфері забезпечення прав людини, але поряд із тим містить багато суперечливих положень.

Так, проект КПК передбачає існування окремої глави, що регламентує провадження органами досудового слідства так званих «негласних слідчих дій». Зокрема, глава 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії», якими згідно зі ст. 239 проекту є різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про умови, порядок та методи проведення яких не підлягають розголошенню.

Проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий. За рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатись також інші особи. За змістом проекту КПК до негласних слідчих дій належить спостереження за особою, річчю або місцем [3].

Мабуть, здійснювати спостереження, все ж таки, будуть оперативні підрозділи, які мають визначену законом компетенцію, відповідну нормативно-правову базу та укомплектовані співробітниками, що мають базову підготовку та можуть фахово здійснювати таку діяльність.

Відповідно до змісту цього законопроекту з метою проведення окремих оперативно-розшукових заходів уповноважені підрозділи мають право застосовувати спеціальні технічні засоби, що спеціально розроблені та виготовлені для реалізації таких завдань та перебувають на балансі цих підрозділів. Під час спостереження застосовуються технічні засоби, і працівники оперативних підрозділів, а в даному випадку і слідчі, повинні володіти умінням правильно застосовувати технічні засоби отримання інформації, адекватно розподіляти оперативні сили та засоби з метою досягнення мети здійснення спостереження.

Проект КПК, що містить правові норми, які надають можливість слідчим проваджувати у кримінальній справі розшукові дії, не враховує специфіки теоретичної і практичної підготовки працівників слідчих підрозділів. Крім того, у законопроекті безпосередньо вказано, що провадження таких слідчих дій здійснюється негласно, тобто суб'єкти їх здійснення повинні мати допуск до державної таємниці. Цілком зрозуміло, що форму допуску можуть мати слідчі Служби безпеки України, що ж стосується інших суб'єктів, які за законом уповноважені здійснювати досудове слідство у кримінальних справах, надання їм форми допуску до державної таємниці не є доцільним, оскільки це призведе до непотрібного розголошення форм та методів роботи правоохоронних органів, що загалом знижуватиме ефективність їх діяльності. Окрім того, законопроектом не вирішується питання щодо того, які суб'єкти сприятимуть органам досудового слідства у проведенні спостереження або інших негласних слідчих дій, де слідчі братимуть зазначені спеціальні технічні засоби. Також, зважаючи на такі радикальні зміни у кримінально-процесуальному законодавстві, необхідно буде вирішувати питання про докорінні зміни у системі підготовки слідчих.

Загалом проект Кримінально-процесуального кодексу України значно розширює повноваження осіб, які проводять досудове розслідування. Він покликаний спростити та прискорити процедуру розслідування злочину, водночас забезпечивши належне збирання доказової бази, та надати можливість суду в розумні терміни винести справедливий вирок особі за вчинене нею кримінальне діяння.

Список літератури

1. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – Ст. 303.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України : закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – N 2 – Ст. 15.
3. Проект Кримінально-процесуального кодексу України / авт.: Васильєв Г. А., Мойсик В. Р., Бандурка О. М., Вернидубов І. В., Гавриш С. Б., Іванов С. А., Кармазін Ю. А., Ківалов С. В., Мазуренко В. І., Маркуш М. А., Оніщук М. В., Онопенко В. В., Сіренко В. Ф., Потебенько М. О.